

ктур, збутових підрозділів і спеціалізованих форм на взаємовигідній основі. Та й наявна в інноваційному процесі ризикованість (високий рівень невизначеності, непередбачуваності й непрогнозованості) має мінімізуватися заходами державної підтримки.

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що в Полтавській області на фоні збільшення обсягів фінансування наукових і науково-технічних розробок спостерігається зниження інноваційної активності підприємств. Основною причиною такого явища є нестабільність політичної ситуації та дефіцит власних коштів підприємств регіону, які залишаються одним з головних джерел фінансування інноваційної діяльності. Це, в свою чергу, призводить до зниження економічного рівня як Полтавщини, так і країни загалом. Для усунення таких недоліків, необхідно проводити наукові дослідження у конкретні сфери виробництва, розширювати співпрацю у науково-технологічній та інноваційних сферах, а також визначати взаємні інтереси формування інноваційних основ регіональної економіки.

1. Про інноваційну діяльність: Закон України із змінами і доповненнями до нього (2002 р.).

2. Жилінська О.І., Чеберкус Д.В. Розвиток інноваційної інфраструктури // Фінанси України. – 2006. – №7. – С.57-67.

3. Ковальчук С.С. Інноваційна діяльність як пріоритет економічного розвитку України // Фінанси України. – 2004. – №7. – С.96-104.

4. Жербіна Г.М. Роль посилення впливу держави на інноваційну діяльність в Україні // Державне управління. – 2006. – №2. – С.20-23.

Отримано 26.12.2006

УДК 330.322

К.П.ПОКАТАСВА

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ» ТА «ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ»

Розглядаються теоретичні аспекти визначення економічних категорій “інвестиційний потенціал” та “інвестиційна привабливість” на різних рівнях узагальнення, з’ясовується сутність і зміст цих понять. Запропоновано схему інвестиційного потенціалу підприємства та встановлене співвідношення між досліджуваними категоріями.

Можливості ефективного здійснення інвестиційної діяльності значною мірою визначаються інвестиційним потенціалом та інвестиційною привабливістю суб’єктів та об’єктів інвестування, тому побудова ефективних механізмів інвестиційного менеджменту неможлива без всебічного, комплексного та системного дослідження цих катего-

рій та удосконалення на цій основі відповідних теоретичних засад з метою надання їм рис цілісності, комплексності й завершеності за рахунок узагальнення наявних підходів й доповнення їх обґрунтованими положеннями.

Останніми роками питанням використання інвестиційного потенціалу та оцінки інвестиційної привабливості як окремих суб'єктів господарювання, так і регіонів і країни в цілому приділяється дуже значна увага науковців, серед яких Є.І.Бойко, Р.М.Бойчук, О.П.Коюда, О.Є.Кузьмін, М.Д.Лисенко, Н.О.Лісова, О.М.Ястремська [1-6] та ін. Але незважаючи на наявність значної кількості ґрунтовних наукових робіт, й дотепер лишається багато невирішених проблем і протиріч у цій сфері дослідження.

Категорії “інвестиційний потенціал” та “інвестиційна привабливість” мають різні рівні теоретичного узагальнення – мікро-, мезо- та макрорівень, при цьому їхня економічна сутність та зміст дещо різняться серед останніх, що певною мірою ускладнює процес дослідження й спричинює неоднозначність їх розуміння. Метою даної роботи є аналіз теоретичних аспектів зазначених понять, з'ясування їх сутності, уточнення термінології та визначення взаємозв'язку між розглядуваними категоріями.

Дослідженню поняття “інвестиційна привабливість”, факторів та умов, що її визначають, методикам її оцінки у вітчизняній економічній літературі приділяється значна увага [1-5], на відміну від поняття “інвестиційний потенціал”, методів та критеріїв його оцінки, які не знаходять в ній належного відображення, оскільки увага науковців здебільшого спрямовується у бік економічного, виробничого, інноваційного потенціалів тощо.

Методологічною основою встановлення співвідношення між двома економічними категоріями “інвестиційний потенціал” та “інвестиційна привабливість” на мікрорівні може служити неоднозначність місця підприємства в інвестиційному процесі, коли воно може виконувати як роль ініціатора, так і виступати в ролі об'єкта інвестицій. Інвестиційний потенціал – це характеристика спроможності підприємства щодо інвестування, а інвестиційна привабливість – це характеристика доцільності щодо інвестування у нього в термінах здійснення інвестиційної діяльності з максимальним ефектом за мінімальних витрат. При чому, з першої позиції категорія «інвестиційний потенціал» використовується, як правило, для внутрішніх потреб управління з метою обґрунтування здатності підприємства щодо використання тих чи інших інвестиційних можливостей, тобто виступає зовнішнім оточенням, середовищем прийняття інвестиційних рішень підприємства, визна-

чення ж інвестиційної привабливості в цьому випадку вбачається дещо зайвим, а з другої позиції категорія інвестиційна привабливість в більшості випадків використовується для потреб інших суб'єктів економіки, зокрема потенційних інвесторів, тобто є підґрунтям прийняття ними інвестиційних рішень стосовно підприємства, тому одночасно містить в собі й характеризує його інвестиційний потенціал (рис.1). Запропонована градація відношень між цими двома категоріями сприятиме визначенню відмінностей і тотожностей між ними, розумінню сфер їх використання й надасть підходів до їх оцінки більшої обґрунтованості.

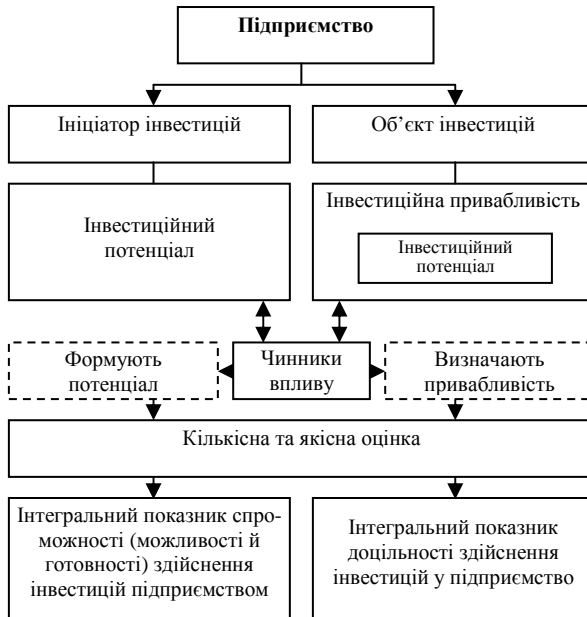

Рис. 1 – Співвідношення між категоріями “інвестиційний потенціал” та “інвестиційна привабливість” на мікрорівні

З метою розвитку та уточнення наявного теоретичного базису з означеної проблеми нами пропонуються наступні визначення та характеристики змістовного наповнення розглядуваних понять.

Інвестиційний потенціал підприємства – це перебуваюча у системній єдності організована сукупність наявних економічних ресурсів, а також зумовлених ними, за сучасного рівня розвитку, можливостей щодо мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів для

реалізації стратегічних та тактичних цілей підприємства через механізм інвестування.

Отже, інвестиційний потенціал визначає сукупну здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність, причому ступінь інвестиційної активності та ефективність інвестування детермінуються рівнем, або величиною, та мірою використання цього потенціалу.

Сутність інвестиційного потенціалу має двоякий характер: з одного боку, він є результатом ефективного використання потенційних можливостей підприємства, а з другого – фактором його подальшого розвитку за рахунок здійснення інвестиційної діяльності. Інвестиційний потенціал підприємства є динамічною категорією – його формування, стан та ступінь використання значною мірою визначаються як ендегенними чинниками впливу, зумовленими розвитком та рівнем ефективності використання інших часткових потенціалів підприємства – фінансово-економічного, виробничо-технологічного, управлінського, інноваційно-інтелектуального, трудового, інформаційного тощо, що, власне, й зумовлює доцільність розгляду інвестиційного потенціалу у тісному взаємозв'язку з ними, оскільки ігнорування останнього (тобто розгляд тільки з позицій ресурсного підходу) означатиме розуміння інвестиційного потенціалу лише як сукупності фінансових ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності, так і екзогенними чинниками, зумовленими станом та характеристиками макросередовища, в якому функціонує підприємство (рис.2).

Інвестиційна привабливість – це інтегральна характеристика доцільності вкладення капіталу в потенційні об'єкти інвестування з огляду на їх інвестиційний потенціал та пов'язані з цим процесом специфічні (мікроекономічні) й неспецифічні (макроекономічні) інвестиційні ризики, які, власне, і є головними складовими розглядуваної категорії.

У сучасній економічній науці домінуючою концепцією визначення інвестиційної привабливості підприємства є комплексний аналіз його фінансової звітності на першому етапі з метою отримання інтегрального показника, який поєднає в собі оцінки перспективності розвитку підприємства, ефективності використання активів, кількості та якості належних підприємству економічних ресурсів, його фінансового становища – ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості тощо, й аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища на другому етапі з метою визначення притаманних їм сприятливих та несприятливих чинників, останні з яких спричиняють, зокрема, наявність різного роду ризиків, а також оцінки можливого впливу таких чинників і коригування на цій підставі отриманого раніше інтегрального показника. Отже, в загальному вигляді результатом першого етапу є отримання сис-

теми показників оцінки інвестиційного та інших потенціалів підприємства, а результатом другого – визначення ступеню потенційного впливу окремих ризиків, що узгоджується з викладеним раніше підходом до розгляду інвестиційної привабливості як сукупності кількісно-якісних характеристик інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків. Зазначимо, що багатьом методичним підходам до оцінки інвестиційної привабливості підприємства притаманний лише перший із розглянутих етапів, які в такому випадку різняться лише наборами фінансових коефіцієнтів, а іноді розширюються аналізом додаткових напрямків та складових внутрішнього середовища – виробничої, управлінської, маркетингової діяльності тощо, що, на наш погляд, є недостатнім для комплексного уявлення про привабливість об'єкту інвестування через неврахування можливих наслідків дії макро- та мезоекономічних факторів.

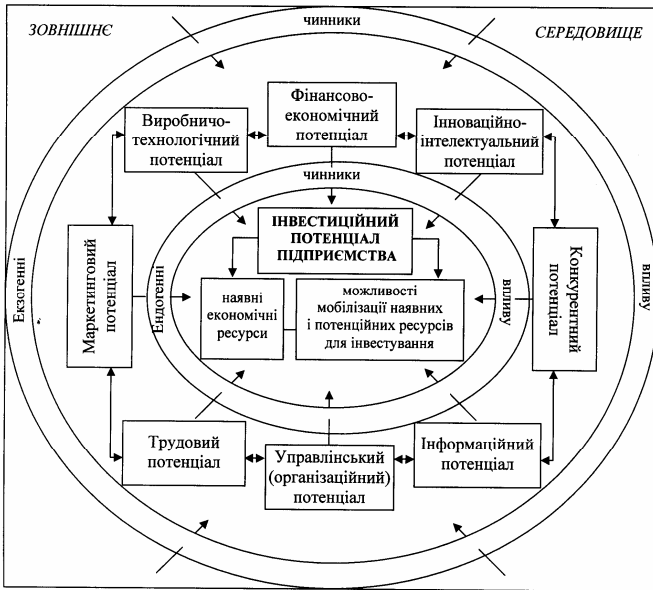

Рис. 2 – Схема інвестиційного потенціалу підприємства

Якщо йдеться про такі потенційні об'єкти інвестування, як окремі інвестиційні проекти або фінансові інструменти, то найпоширенішою оцінкою інвестиційної привабливості є аналіз їхніх інвестиційних якостей за допомогою потужної бази сучасного методичного інструментарію такої оцінки.

На мезо- та макрорівні інвестиційний потенціал розглядається нами як комплексна характеристика сукупної здатності економіки регіону або держави щодо здійснення інвестиційної діяльності у всіх сферах, що охоплює не тільки наявний інвестиційний капітал, але й сукупність об'єктивних передумов для інвестування, тобто так само визначається рівнем розвитку та ефективності часткових потенціалів, щоправда їх перелік є дещо відмінним від розглянутого раніше, а саме: економічний, фінансовий, виробничий, ресурсно-сировинний, інноваційний, трудовий, інституціональний, інфраструктурний, соціальний потенціали регіону, держави; так само якісно вищим є і змістовний склад кожного з цих потенціалів.

Інвестиційна привабливість на макрорівні, як зазначається в [6], може бути представлена системою загальних показників (наприклад, рейтинг держави на міжнародному інвестиційному ринку), макроекономічних, регіональних і галузевих показників (наприклад, обсяг та динаміка ВВП, дефіциту (профіциту) держбюджету, депозитних вкладень у банківському секторі регіону) та показників оцінки інвестиційного ринку та інвестиційної ситуації, зокрема, оцінки інвестиційної активності та ефективності інвестиційних процесів (наприклад, загальний обсяг і темпи зростання інвестицій, частка інвестицій у ВВП тощо).

Таким чином, у даній роботі уточнено визначення категорій “інвестиційний потенціал” та “інвестиційна привабливість” і запропоновано авторське бачення їх сутності та змісту залежно від рівня теоретичного узагальнення. Оскільки цілеспрямоване формування інвестиційного потенціалу та підвищення інвестиційної привабливості на всіх таксономічних рівнях потребує наявності адекватних сучасним інвестиційним потребам методичних підходів до їх оцінки, перспективами подальших досліджень є розвиток існуючих та розробка нових методичних підходів та рекомендацій з наступною їх апробацією на модельному рівні.

1.Бойко С.І., Бойчук Р.М. Методичні рекомендації для оцінки інвестиційної привабливості підприємств. – Львів: Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2003. – 26 с.

2.Кузьмін О.Є., Комарницький І.М. Нова парадигма оцінки інвестиційної привабливості регіонів: від конкретного до загального // Регіональна економіка. – 2002. – №4. – С.36-43.

3.Лысенко Н.Д. Комплексный подход к оценке инвестиционной привлекательности субъекта хозяйствования // Проблемы науки. – 2002. – №6. – С.21-27.

4.Садеков А.А., Лисова Н.А. Инвестиционная привлекательность предприятия (методология и методика оценки). – Донецк: ДонГУЭТ им.М.Туган-Барановского, 2001. – 272 с.

5.Ястремська О.М. Інвестиційна привабливість регіонів України // Наукові праці

ДонДТУ. Серія економічна. – 2002. – № 49. – С.26-34.

6. Інвестиційний менеджмент / В.М.Гриньова, В.О.Коюда, Т.І.Лепейко, О.П.Коюда, Ю.М.Великий. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2005. – 664 с.

Отримано 07.12.2006

УДК 69.003

Д.А.ГОРОВИЙ, канд. екон. наук, В.Ю.НЕСТЕРЕНКО

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наводиться визначення поняттю "ризиків інвестиційної діяльності" за рахунок поєднання його сутнісних характеристик, виконано узагальнення класифікації цих ризиків, запропоновано введення нової класифікаційної групи – "корпоративні ризики", які пов'язані з можливістю втрати контролю над підприємством інвестором-акціонером.

Підвищення конкурентоздатності українських підприємств та їх товарів у зв'язку зі вступом України до Світової організації торгівлі вимагає значних капіталовкладень у вигляді прямих і побічних інвестицій у технічне переозброєння виробництва. Ці інвестиції мають бути спрямовані на придбання нових та оновлення старих основних фондів, придбання необхідної сировини і комплектуючих та на придбання нових технологій, що є найбільш нагальним для вітчизняних виробничих підприємств.

Проте всі інвестиційні процеси в сучасних умовах українського ринку є надзвичайно ризикованими через постійну зміну законодавства в сфері розподілу прибутків та дивідендної політики, очікування змін у податковому законодавстві, прогнозоване зростання інфляції, зростання цін на енергоносії тощо. Також певним ризиковим чинником виступає можливість для інвестора втрати контролю над підприємством через так звані "рейдерські" дії. Тому постає необхідність визначення сутності, проведення класифікації ризиків інвестиційної діяльності, а також добір способів їх оцінки та розробка заходів щодо їх запобігання, що робить обрану тему досліджень надзвичайно актуальною.

Обрана мета нашого дослідження вимагає зупинитися на визначенні сутності поняття "ризиків інвестиційної діяльності" більш докладно, адже незважаючи на популярність інвестиційних досліджень в сучасній економічній науці окремо це поняття ще не розглядалося.

Згідно з П(С)БО 4, інвестиційна діяльність – це придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів [1]. Проте